

TUNCELİ'NİN KIR ÇİÇEKLERİ

"Fırat'ın Gücüyle, Geleceğe..."

www.fka.gov.tr

TUNCELİ'NİN KİR ÇİÇEKLERİ

www.investintunceli.gov.tr

Hazırlayan:
Metin ARMAĞAN

Grafik Tasarım:
Eray Utku ÖZEK

Dizgi ve Baskı:
Protech Matbaa ve Reklam Hizmetleri
San. Tic. Ltd. Şti.
0422 502 03 30

Yayımcı:
Fırat Kalkınma Ajansı
Tunceli Yatırım Destek Ofisi
Eylül 2018

İletişim:
Tunceli Yatırım Destek Ofisi
Tel: +90 (428) 213 34 84
E-Posta: **tunceliydo@fka.gov.tr**

www.investintunceli.gov.tr

Tanımakla Bağlar Her Şey...

Tuncay SONEL
Tunceli Valisi/Bel. Bşk. V.

ÖNSÖZ

Tunceli'nin eşsiz doğasını ve turizm değerlerini tüm dünyaya tanıtmak ve Tunceli'yi hak ettiği yere taşımak için var gücümüzle çalışmaya devam ediyoruz. Tertemiz topraklarıyla birbirinden güzel yüzlerce bitkiye hayat veren Tunceli, gezginlerin ve araştırmacıların ilgi odağı olmasının yanında bizler için de keşfedilip ortaya çıkarılması beklenen bir hazine.

İlimizin doğal alanlarının çok iyi korunmuş olması, bitki çeşitliliğinin ve endemizm oranının fazla olması dünyada yaygınlaşan doğa turizmi için çok büyük avantajlar sağlamamaktadır. Bu nedenle Tunceli halkına ve kurumlarımıza çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Sahip olduğumuz zenginliğin gelecek nesillere aktarılabilmesi için değerlerimizin iyi korunması ve doğru bir şekilde tanıtılması geleceğimize ışık tutacaktır. Bu çalışmaya birbirinden değerli yaban çiçeklerimizi görmeyi ve ne kadar değerli bir hazineye sahip olduğumuzun farkına varmanızı umuyorum.

Büyük emekleriyle bu değerli çalışmayı hazırlayan Dr. Öğr. Üyesi Metin ARMAĞAN'a, ve sahip olduğumuz eşsiz doğal güzelliklerin daha çok insana ulaşılmasına katkı sağlayacak bu kitabın basımını sağlayan Fırat Kalkınma Ajansı Tunceli Yatırım Destek Ofisi'ne teşekkür ederim.

Tuncay SONEL
Tunceli Valisi/Bel. Bşk. V.

Dr. Öğr. Üyesi Metin ARMAĞAN

SUNUS

2014-2015 yıllarında T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Tunceli Şubesi'nin desteği ile gerçekleştirilen arazi çalışmaları ve kaynaklardan elde edilen veriler ışığında Tunceli'de 1900 bitki türü tespit edilmiştir. Neredeyse her beş bitkiden biri endemiktir. Bu çalışmalar sonucunda üç yeni tür; *Gypsophila munzurensis* Armağan (Munzur'un nefesi), *Gundelia vitezii* Armağan (Sütlüce Kengeri) ve *Pedicularis munzurdaghensis* Armağan (Ak sakallı) bilim dünyası için ilk kez Tunceli'den tanıtılmıştır.

Bu kitapta 108'i endemik toplam 208 bitki türü yer almaktadır. Bunlardan 11 tanesi ismini Tunceli'den alan endemik ve nadir türlerdir (*Allium tuncelianum* (Kollmann) Özhata, B.Mathew & Şiraneci, *Campanula munzurensis* P.H.Davis, *Colchicum munzurensense* K.Perss., *Gundelia dersim* Vitek, Yüce & Ergin, *Gundelia munzuriensis* Vitek, Yüce & Ergin, *Gypsophila munzurensis* Armağan, *Ornithogalum munzurense* Speta, *Paronychia kurdica* Boiss. subsp. *montis-munzur* Chaudhri, *Pedicularis munzurdaghensis* Armağan, *Ranunculus munzurensis* S.Erik & Yıld., *Stachys tundjeliensis* Kit Tan & Sorger). Tunceli'de doğadaki varlığı Tehdit Altında olan 38 bitki türü yayılış göstermektedir. Bunlardan 16 tanesi (*Astragalus scabrifolius* Boiss., *Barbarea auriculata* Hausskn. ex Bornm., *Campanula hedgei* P.H.Davis, *Campanula quercetorum* Hub. -Mor. & C.Simon, *Campanula yıldırımlı* Kit Tan & Sorger, *Centaurea derderiifolia* Wagenitz, *Chaenorhinum huber-morathii* P.H.Davis, *Gypsophila munzurensis* Armağan, *Hesperis breviscapa* Boiss., *Nepeta leptantha* Boiss. & Hausskn., *Ornithogalum munzurense* Speta, *Salvia adenocaulon* P.H.Davis, *Silene surculosa* Hub.-Mor., *Stachys tundjeliensis* Kit Tan & Sorger, *Teucrium leucophyllum* Montbret & Aucher ex Benth., *Trigonosciadium intermedium* Freyn & Sint. ex Sint.) bu kitapta yer almaktadır.

Tunceli sınırları içinde gerçekleştirilen arazi çalışmalarında yardım ve desteklerini esirgemeyen T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Tunceli Şubesi'ne, kitabın basılmasına öncülük eden Tunceli Valisi/Belediye Başkan Vekili Sayın Tuncay SONEL'e ve kitabın basımını sağlayan Fırat Kalkınma Ajansı Tunceli Yatırım Destek Ofisi'ne teşekkür ederim.

Acanthus dioscoridis L. var. dioscoridis

Lokman Ayıpençesi

Aethionema membranaceum (Desv.) DC.

Etekli Kayagülü

Alchemilla holocyla Rothm.

Top Keltat

Allium akaka S.G.Gmel. ex Schult. & Schult.f.

Yer Soğanı

Allium kharputense Freyn & Sint.

Harput Soğanı

Allium sintenisii Freyn.

Dikenli Körmən

Allium tauricola Boiss.

Toros Soğanı

Allium tuncelianum (Kollmann) Özhatay, B.Mathew & Şiraneci

Tunceli Sarmisağı

Alyssum filiforme Nyár.

Telli Kevge

Alyssum pateri Nyár. subsp. prostratum (Nyár.) T.R.Dudley

Yatık Kevge

Anchonium elichrysifolium (DC.) Boiss.

Süsün

Anchusa leptophylla Roem. & Schhult. subsp. tomentosa (Boiss.) D.F.Chamb.

Yünlü Ballık

Arenaria kotschyana Fenzl subsp. kotschyana

Niğde Kumotu

Artedia squamata L.

Karabenek

Arum rupicola Boiss. var. rupicola

Dağsorsalı

Asphodeline tenuior (Fisch. ex M.Bieb.) Ledeb. subsp.
tenuiflora (K.Koch) Tuzlacı var. puberulenta Tuzlacı

Tesbihcik

Astragalus cephalotes Banks et Sol. var. brevicalyx Eig

Başlı Geven

Astragalus oocephalus Boiss. subsp. *stachyophorus* Hub.-Mor. & D.F.Chamb.

Oğul Geveni

Astragalus scabrifolius Boiss.

Gövdesiz Geven

Astragalus tauriculus Boiss.

Maden Geveni

Aubrieta libanotica Boiss. & Hohen.

Sülün Obrizya

Barbarea auriculata Hausskn. ex Bornm.

Kulaklı Nicarotu

Bellevalia fominii Woronow

Benli Sümbül

Bellevalia gracilis Feinbrun

Aktepeli

Brunnera orientalis I.M.Johnst.

Minik Göğce

Campanula hedgei P.H.Davis

Dost Çançığacı

Campanula munzurensis P.H.Davis

Munzur Çayı

Campanula oligosperma Dambolt

Çarşak Çançiceği

Campanula quercetorum Hub. -Mor. & C.Simon

Meşe Çanı

Campanula reuteriana Boiss. & Balansa

Sel Çançığlığı

Campanula saxonorum Gand.

İnce Çingirak

Campanula stevenii M.Bieb. subsp. stevenii

Yan Çançığlığı

Campanula tridentata Schreb.

Gökçe Çançiceği

Campanula yildirimlii Kit Tan & Sorger

Yiğit Çingıraklı

Carduus lanuginosus Willd.

Yünlü Kangal

Centaurea consanguinea DC.

Tezdüğme

Centaurea derderiifolia Wagenitz

Bağsaribaşı

Centaurea fenzlii Reichardt

Battalbaş

Centaurea kurdica Reichardt

Pamukdikeni

Centaurea saligna (K.Koch) Wagenitz

Hol

Centaurea spectabilis (DC.) Sch.Bip. var. microlopha (Boiss.) Wagenitz

Turanbaşı

Centaurea urvillei DC. subsp. hayekiana Wagenitz

Yozkötürüm

Cerastium davuricum Fisch. ex Spreng.

Koca Boynuzotu

Cerastium purpurascens Adams

Alaca Boynuzotu

Chaenorhinum huber-morathii P.H.Davis

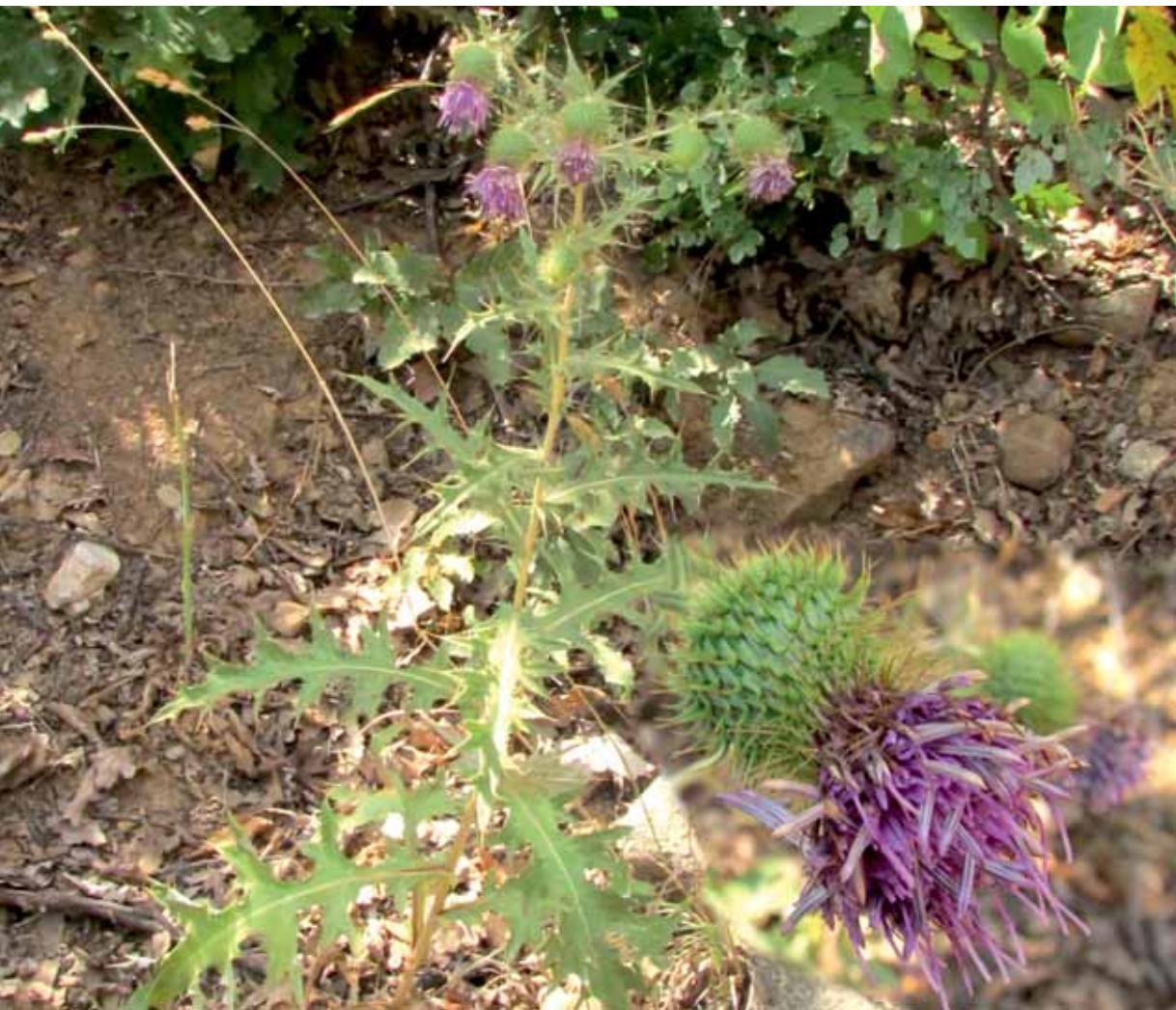
Özge Balıkagzı

Cirsium aristatum DC.

Kılçık Kangalı

Cirsium sommieri Petr.

Kazankulpu

Cirsium yildizianum Arabacı & Dirmenci

Yeni Kangal

Clematis orientalis L.

Köpektutağı

Colchicum munzurensis K.Perss.

Munzur Çiğdemci

Coluteocarpus vesicaria (L.) Holmboe

Patarikotu

Conringia clavata Boiss.

Topuztelkari

Consolida glandulosa (Boiss. & Huet) Bornm.

Yağlı Mahmuz

Consolida oliveriana (DC.) Schödinger

Kılıç Mahmuz

Cousinia eriocephala Boiss. & Hausskn.

Yünlü Kızan

Cousinia intertexta Freyn et Sint.

Taş Kızanı

Crocus biflorus Mill. subsp.tauri (Maw) B.Mathew

Berfan

Crocus kotshyanus K.Koch subsp. cappadocicus B.Mathew

Peri Çiğdemci

Cyanus lanigerus (DC.) Holub

Yatık Gökbaş

Cyanus triumfetti (All.) Dostál ex Á.Löve & D.Löve

Deli Kapele

Cynara aurantiaca Post

Harput Enginari

Cynoglossum creticum Mill.

Pisiktetiği

Dactylorhiza romana (Seb.) Soo subsp. romana

Elçik

Dianthus calocephalus Boiss.

Güzel Karanfil

Dianthus masmenaeus Boiss. var. glabrescens Boiss.

Etek Karanfil

Dianthus orientalis Adams

Yar Karanfili

Dianthus zederbaueri Vierh.

Er Karanfil

Diarthron magakjanii (Sosn.) Kit Tan

Ağrı Cığılcığı

Dipsacus lacinatus L.

Fesçitarağı

Draba rigida Willd.

Diri Dolama

Eremogone ledebouriana (Fenzl) Ikonn.

İgne Komutu

Erigeron caucasicus Steven. subsp. venustus (Botsch.) Grierson

Zarif Şifaotu

Fritillaria alburyana Rix

Pembe Lale

Fritillaria crassifolia Boiss. & A.Huet subsp. crassifolia

Boynubükük

Fritillaria imperialis L.

Ağlayangelin

Fritillaria pinardii Boiss.

Mahçup Lale

Gagea bohemica (Zauschn.) Schult. & Schult.f.

Sarı Yıldız

Gagea bulbifera (Pall.) Salisb.

Düğmeli Yıldız

Gentiana gelida M.Bieb.

Dağ Gentiyanı

Gentiana septemfida Pall.

Yedi Gentiyan

Gentiana verna L. subsp. pontica (Soltok.) Litard. & Maire

Hemşin Gentiyanı

Gladiolus atroviolaceus Boiss.

Kıraç Süseni

Glaucium cappadocicum Boiss.

Boynuzlu Gelincik

Gundelia munzuriensis Vitek, Yüce & Ergin

Munzur Kengeri

Gundelia vitekii Armağan

Sütlüce Kengeri

Gypsophila aucheri Boiss.

Taş Çöveni

Gypsophila briquetiana Schischk.

Gül Çevgeni

Gypsophila larinina Schreb.

Alçıotu

Gypsophila munzurensis Armağan

Munzur'un Nefesi

Hedysarum erythroleucum Boiss.

Kırbaç Batalağı

Heldreichia bupleurifolia Boiss. subsp. bupleurifolia

Topaç Hardalı

Hesperis bicuspis data (Willd.) Poir.

Gecemenekşesi

Hesperis breviscapa Boiss.

Yayla Akşamyıldızı

100

Hieracium pannosum Boiss.

Acikanak

Hyacinthus orientalis L. subsp. chionophilus Wendelbo

Sümbül

Iberis simplex DC.

Civanotu

Inula macrocephala Boiss.& Kotschy ex Boiss.

Muş Andızotu

Iris aucheri (Baker) Sealy

Kaya Navruzu

Iris sari Schott ex Baker

Ana Kurtkulağı

Jurinella moschus (Hablitz)Bobrov

Dedegülü

Lallemantia peltata (L.) Fisch. & C.A.Mey.

Kalkanbaşı

Lamium garganicum L. subsp. *striatum* (Sm.) Hayek

Tel Balıçak

Lathyrus chloranthus Boiss.

Yaş İmirdik

Lathyrus nivalis Hand.-Mazz.

Bağ Burçağı

Legousia falcata (Ten.)Fritsch ex Janch.

Eğri Kadınaynası

Leontice leontopetalum L.

Kırbaş

Linum meletonis Hand.-Mazz.

Meleto Keteni

Linum mucronatum Bertol. subsp. mucronatum

Sarı Keten

Linum unguiculatum P.H.Davis

Sivas Ketenin

Lotus gebelia Vent. var. anthylloides Boiss.

Gül Gazalboynuzu

Lysimachia vulgaris L.

Kargaotu

Macrotomia densiflora (Lebed.) McBride

Koca Eğnik

Micromeria cristata (Hampe) Griseb. subsp. *orientalis* P.H. Davis

Kılıç Boğumcuk

Minuartia erythrosepala (Boiss.) Hand.-Mazz.

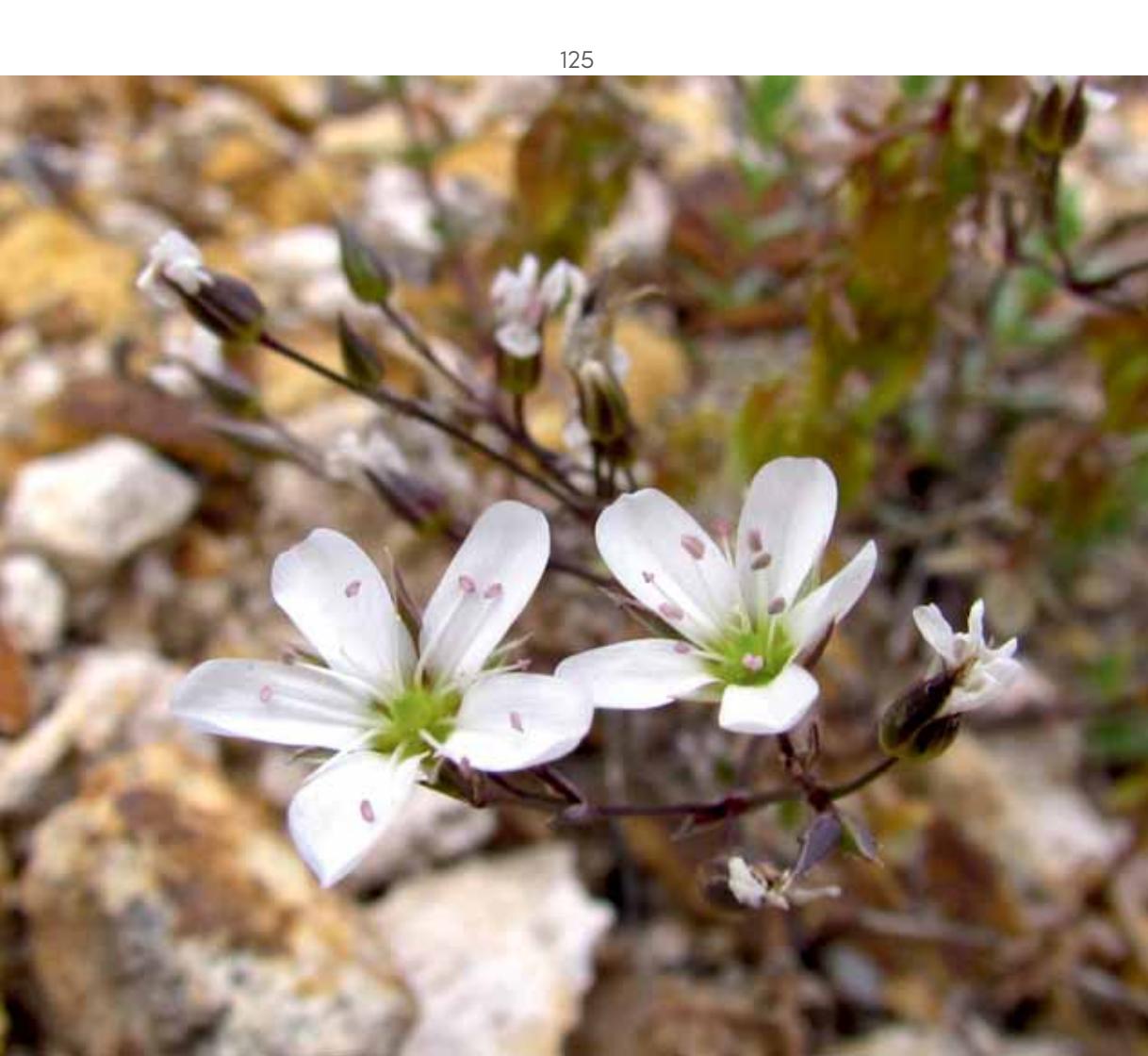
Dağ Tıstısı

Minuartia glandulosa (Boiss. & A.Huet) Bornm.

Sadırılı Tıstısı

Morina persica L.

Merdivençiçeği

Muscari aucheri (Boiss.) Baker

Gök Müşkürüm

Muscari massyanum C.Grunert

Şah Müşkürüm

Nepeta leptantha Boiss. & Hausskn.

Berid Kedinanesi

Nepeta trichocalyx Greuter & Burdet

Dişlek Pisikotu

Nigella arvensis L. var. glauca Boiss.

Tarla Çörekotu

Nigella oxypetala Boiss.

Fırat Çörekotu

Onosma alborosea Fisch.& C.A.Mey. subsp. sanguinolenta (Vatke) Bornm.

Mor Şınçar

Orchis coriophora L.

Pirinççiçeği

Orchis punctulata Stevenex Lindley

Selef

Orchis spitzelii Sauter ex W.D.J.Koch

Dağ Salebi

Origanum acutidens (Hand.-Mazz.) lets.

Zembul

Ormosciadium aucheri Boiss.

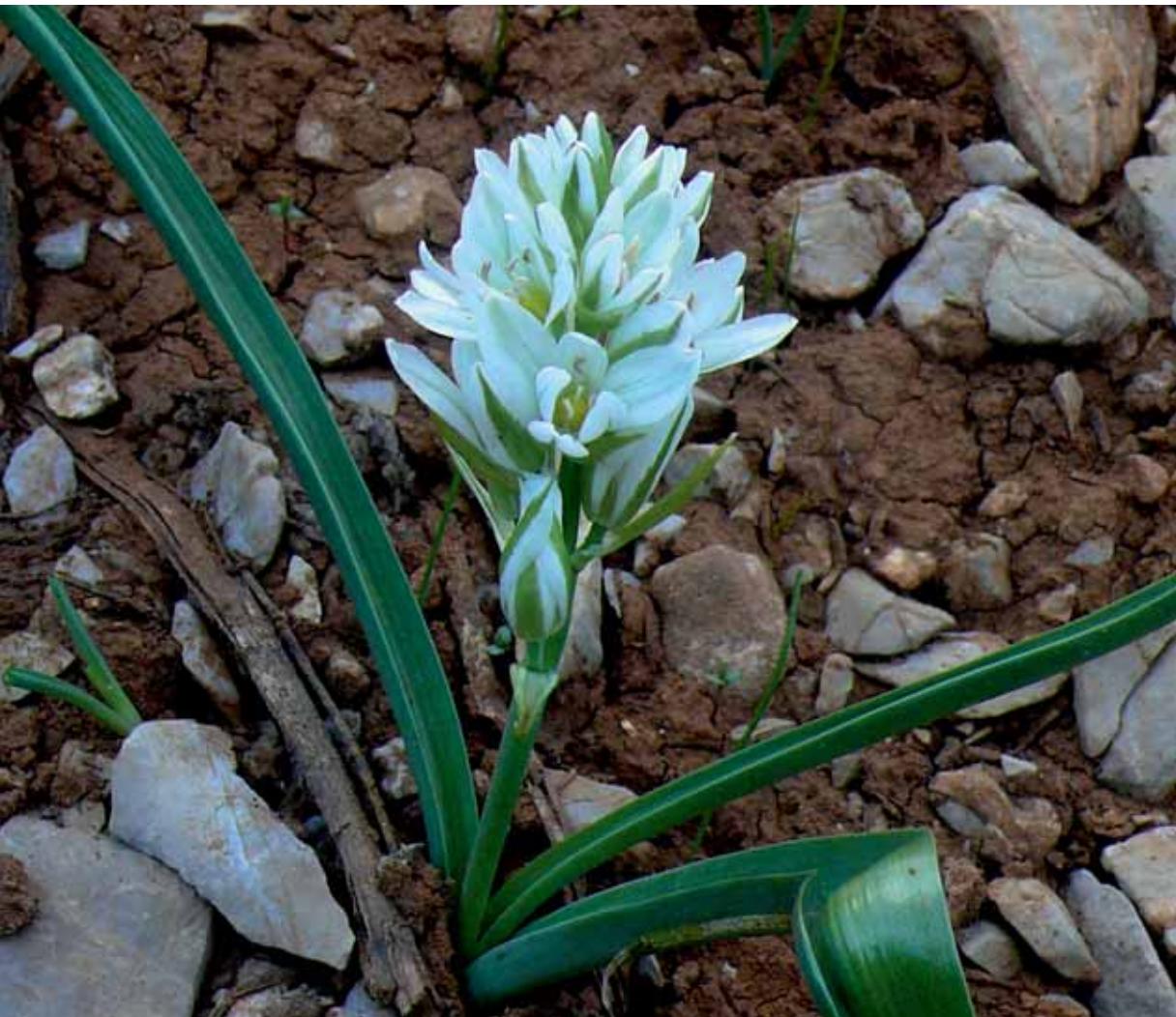
Ayaklı

Ornithogalum alpigenum Stapf

Akyıldız

Ornithogalum luschanii Staph.

Çayır Sasalı

Ornithogalum munzurense Speta

Munzur Yıldızı

Ornithogalum persicum Hausskn. ex Bornm.

Kara Yıldız

Paeonia arietina G.Anderson

Şakayık

Papaver bracteatum Lindl.

Adamağusu

Papaver persicum Lindl. subsp. fulvum Kit Tan & Sorger

Kaşıklık

Paracaryum cristatum (Schreb.) Boiss. subsp. cristatum

Ana Çarşakotu

Parnassia palustris L.

Yürek Yaprağı

Paronychia kurdica Boiss. subsp. montis-munzur Chaudhri

Munzur Kepeku

Pedicularis munzurdaghensis Armağan

Aksakallı

Phelypeaea coccinea (M.Bieb.) Poir.

Kardaşkanı

Phlomis oppositiflora Boiss. & Hausskn

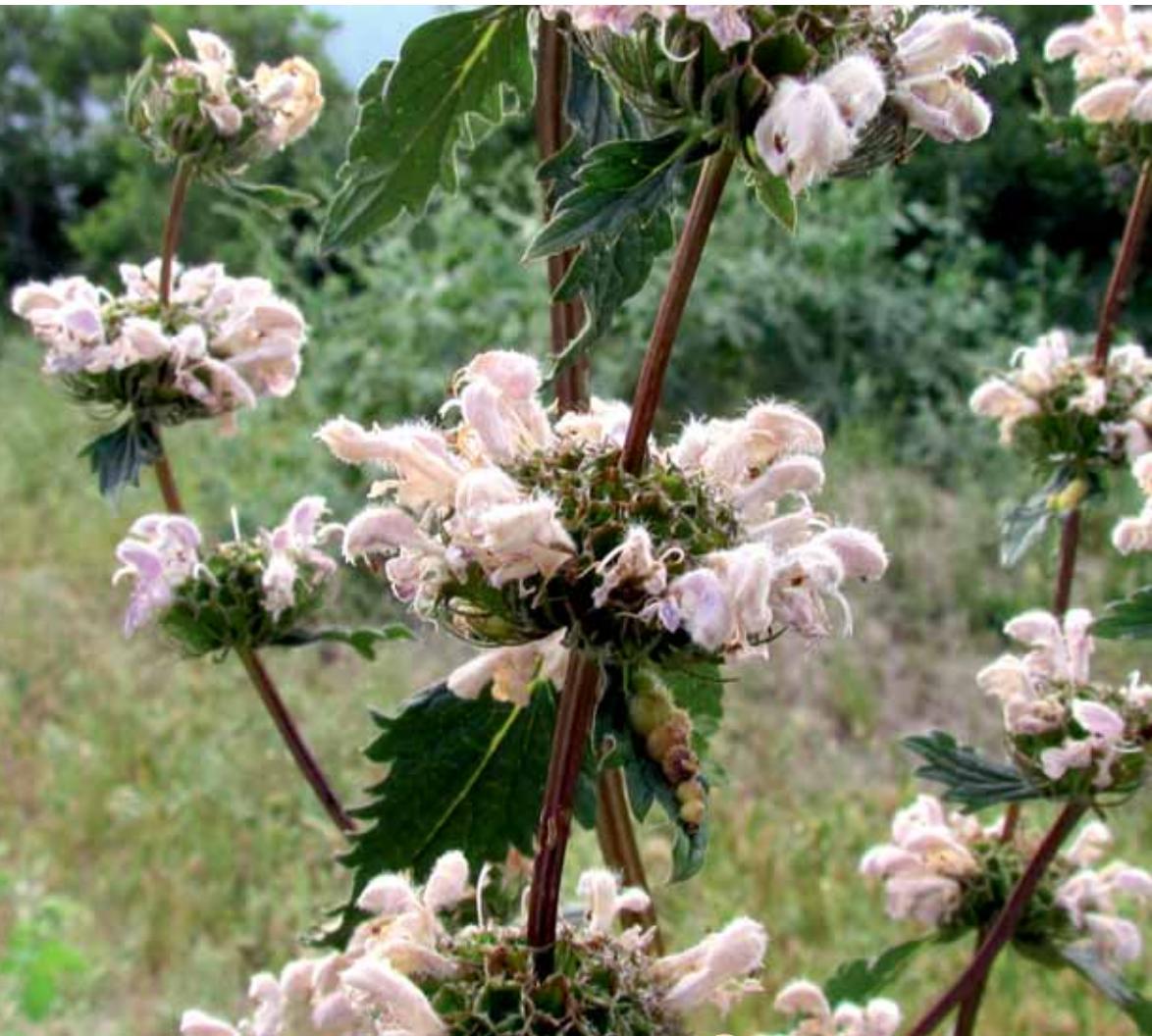

Has Çalba

Phlomis rigida Labill.

Diri Çalba

Phlomis russeliana (Sims.) Lag. ex Benth.

Akbaşlı Çalba

Phryna ortegioides (Fisch. & C.A.Mey.) Pax & K.Hoffm.

Pekpeko

Physocaulis nodosus (L.) Tausch

Hacıkuş

Potentilla inclinata Vill.

Eğri Parmakotu

Prangos platchalena Boiss. subsp. platchalena

Korkor

Psephellus goeksunensis (Aytaç & H.Duman) Greuter & Raab-Straube

Kırk Tülübaş

Psephellus pyrrhoblepharus (Boiss.) Wagenitz

Deli Tülübaş

Pulicaria dysenterica (L.) Bernh. subsp. dysenterica

Yaraotu

Pulsatilla violacea Rupr.subsp. armena (Boiss.) Luferov

Yayla Rüzgargülü

Puschkinia scilloides Adams

Karsümbülü

Ranunculus munzurensis S.Erik & Yıld.

Munzur Düğünçiçeği

Rhynchocorys odontophylla R.B.Burb. & I.Richardson

Özge Filburnu

Rosa orientalis A.Dupont ex DC.

Asker Gülü

Salvia adenocaulon P.H.Davis

Kızlar Yülmesi

Salvia caespitosa Montbret & Aucher ex Benth.

Kırk Şalba

Salvia cerino-pruinosa Rech.f.

Çıplak Şalba

Salvia euphratica Montbret & Aucher

Fırat Şalbası

Salvia palaestina Benth.

Sürmeli Şalba

Salvia recognita Fisch.C.A.Mey.

Puslu Şalba

Salvia sclarea L.

Paskulak

Saponaria prostrata Willd. subsp. anatolica Hedge

Anasabunotu

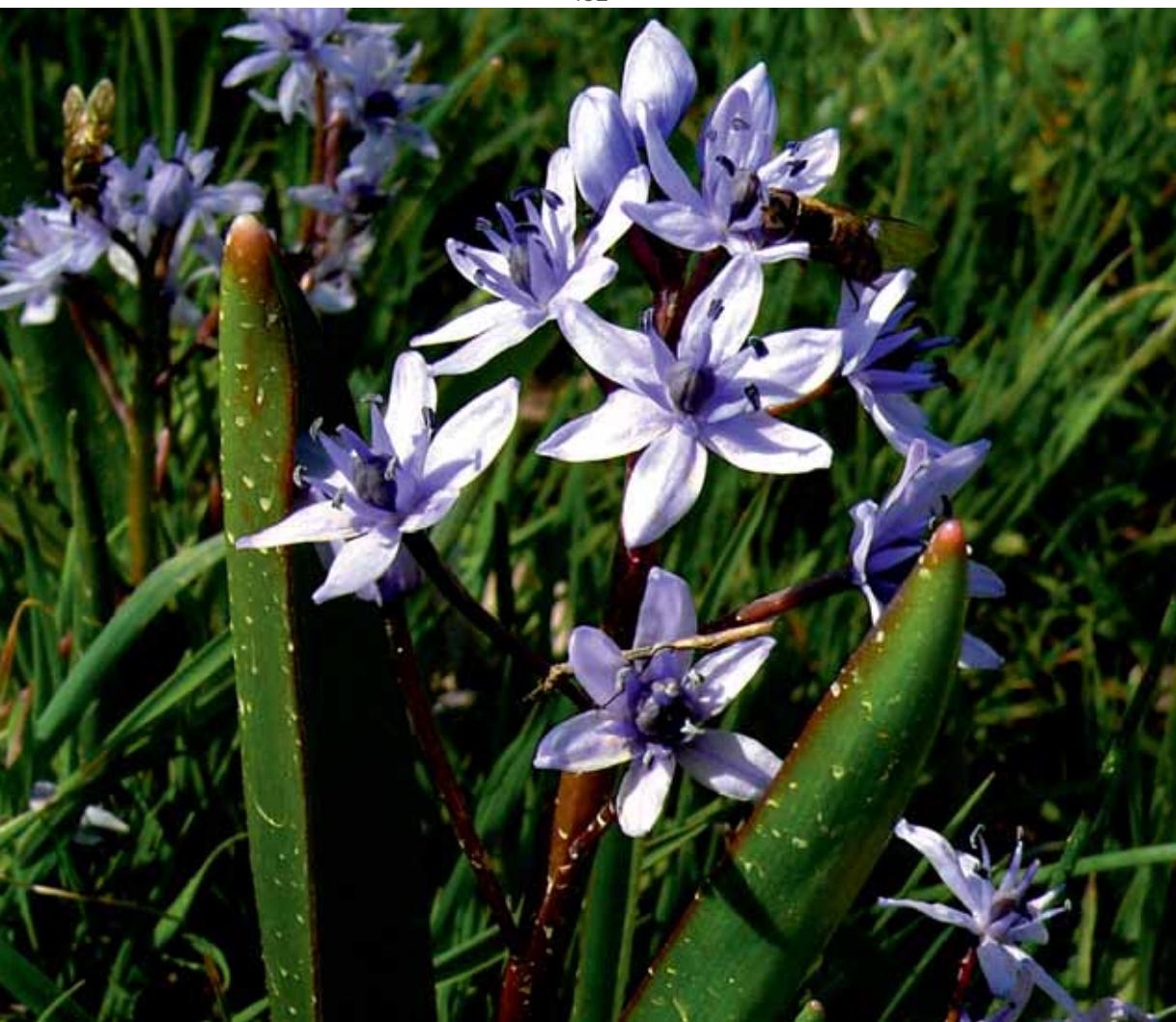
Saxifraga kotschyana Boiss.

Leblebiçeceği

Saxifraga sibirica L.

Hoş Taşkıran

Scilla bifolia L.

Orman Sümbülü

Scutellaria orientalis L. subsp. *bicolor* (Hochst.) J.R.Edm.

Alaca Kaside

Scutellaria orientalis L. subsp. haussknechtii (Boiss.) J.R.Edm.

Saçaklı Kaside

Senecio cilicius Boiss.

Ak Kanaryaotu

Siebera pungens (Lam.) J. Gay

Fezacıçeği

Silene compacta Fisch. ex Hornem.

Kanlıbasıra Otu

Silene surculosa Hub.-Mor.

Kalan Nakılı

Stachys tundjeliensis Kit Tan & Sorger

Sultan Karabaş

Sternbergia clusiana (Ker Gawl.) Ker Gawl. ex Spreng.

Vargetgülü

Tanacetum cappadocicum (DC.) Sch.Bip.

Peri Pireotu

Tchihatchewia isatidea Boiss.

Alligelin

Teucrium leucophyllum Montbret & Aucher ex Benth.

Buldumcuk

Thymus haussknechtii Velen.

Fırat Kekiği

Thymus leucotrichus Hal. subsp. leucotrichus

Dağ Kekiği

Thymus pubescens Boiss.& Kotschy ex Celak.

Tüylü Kekik

200

Trigonosciadium intermedium Freyn & Sint. ex Sint.

Öz Şems İle Yeotu

Tripleurospermum monticolum (Boiss. & A.Huet) Bornm.

Kır Papatyası

Tulipa armena Boiss. var. galatica (Freyn) Eker

Altın Lale

Verbascum krauseanum Murb.

Kuru Sığırkuyruğu

Veronica orientalis Mill. subsp. nimrodi (Richt. ex Stapf) M.A.Fisch.

Nemrut Mavişi

Vincetoxicum parviflorum Decne.

Panzehirotu

Viscum album L. subsp. album

Ökseotu

TUNCELİ'NİN KİR ÇİÇEKLERİ

